

**MAHALLIY DORIVOR O‘SIMLIK XOMASHYOLARIDAN SAMARALI
DORI VOSITALARI YARATISH – IMPORT O‘RNINI BOSUVCHI
PREPARATLAR**

Mallaeva M. M

*Menejment va boqaruv fakulteti “Umimiy gigiena va ekologiya” kafedrası (PhD)
assistenti*

Bobosharipov Shoabbos Safaraliyevich

Davolash fakulteti 310- guruh talabasi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada mahalliy dorivor o‘simlik xomashyolari asosida samarali dori vositalarini yaratishning ilmiy va amaliy ahamiyati yoritilgan. Respublikamiz hududida uchraydigan dorivor o‘simliklarning biologik faol moddalarga boyligi, ulardan farmatsevtika sanoatida foydalanish imkoniyatlari hamda import o‘rnini bosuvchi preparatlar ishlab chiqarish istiqbollari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida fitokimyoviy, farmakologik va texnologik usullar asosida o‘simlik xomashyolarining tarkibi o‘rganilib, mahalliy preparatlarning samaradorligi baholangan. Natijalarga ko‘ra, dorivor o‘simliklardan tayyorlangan preparatlar iqtisodiy jihatdan arzon, ekologik xavfsiz va terapevtik samaradorligi yuqori ekanligi aniqlangan.

Kalit so‘zlar:

Dorivor o‘simliklar, fitopreparatlar, biologik faol moddalar, farmatsevtika, import o‘rnini bosuvchi preparatlar, fitoterapiya, mahalliy xomashyo, flavonoidlar, alkaloidlar, ekstraktlar.

**СОЗДАНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ НА
ОСНОВЕ МЕСТНОГО ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТИТЕЛЬНОГО
СЫРЬЯ: ИМПОРТОЗАМЕЩАЮЩИЕ ПРЕПАРАТЫ**

Маллаева М. М.

*Ассистент кафедры общей гигиены и экологии факультета менеджмента и
управления, PhD*

Бобошарипов Шоаббос Сафаралиевич

Студент 310-группы лечебного факультета

Самаркандский государственный медицинский университет

Аннотация:

В данной статье освещены научное и практическое значение создания эффективных лекарственных средств на основе местного лекарственного растительного сырья. Проанализированы богатство лекарственных растений, произрастающих на территории Республики Узбекистан, биологически активными веществами, возможности их использования в фармацевтической промышленности, а также перспективы производства импортозамещающих препаратов. В ходе исследования с использованием фитохимических, фармакологических и технологических методов был изучен состав растительного сырья и оценена эффективность препаратов местного производства. Полученные результаты показали, что препараты, изготовленные на основе лекарственных растений, являются экономически доступными, экологически безопасными и обладают высокой терапевтической эффективностью.

Ключевые слова:

Лекарственные растения, фитопрепараты, биологически активные вещества, фармацевтика, импортозамещающие препараты, фитотерапия, местное сырьё, флавоноиды, алкалоиды, экстракты.

**DEVELOPMENT OF EFFECTIVE MEDICINAL PRODUCTS FROM
LOCAL MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS: IMPORT-
SUBSTITUTING PREPARATIONS**

Mallaeva M. M.

*PhD, Assistant, Department of General Hygiene and Ecology, Faculty of
Management and Administration*

Bobosharipov Shoabbos Safaraliyevich

Student of Group 310, Faculty of Medicine

Samarkand State Medical University

Abstract:

This article highlights the scientific and practical significance of developing effective medicinal products based on local medicinal plant raw materials. The study analyzes the richness of medicinal plants growing in the territory of the Republic of Uzbekistan in biologically active compounds, the possibilities of their utilization in the pharmaceutical industry, and the prospects for producing import-substituting medicinal products. During the research, the composition of plant raw materials was investigated using phytochemical, pharmacological, and technological methods, and the effectiveness of locally produced preparations was evaluated. The results demonstrated that medicinal products derived from medicinal plants are economically affordable, environmentally safe, and possess high therapeutic efficacy.

Keywords:

Medicinal plants, phytopreparations, biologically active compounds, pharmaceuticals, import-substituting preparations, phytotherapy, local raw materials, flavonoids, alkaloids, extracts.

Dolzarbligi

Bugungi kunda farmatsevtika sanoatida import qilinadigan dori vositalarining ulushi yuqori bo'lib qolmoqda. Bu esa iqtisodiy xarajatlarning ortishiga hamda ayrim hollarda dori vositalari ta'minotida muammolar yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Shu sababli mahalliy xomashyo asosida import o'rnini bosuvchi dori preparatlarini yaratish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston florasi dorivor o'simliklarga juda boy bo'lib, ularning ko'pchiligi qadimdan xalq tabobatida qo'llanib kelinadi. Jumladan, yalpiz, moychechak, qizilmiya, zubtukum, isiriq, chakanda kabi o'simliklar biologik faol moddalarga boyligi bilan ajralib turadi. Ushbu o'simliklardan zamonaviy texnologiyalar asosida yuqori samaradorlikka ega preparatlar ishlab chiqarish milliy farmatsevtika rivojiga xizmat qiladi.

Mahalliy dorivor o'simliklar asosida dori vositalari yaratish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ekologik xavfsizlikni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholini arzon va sifatli dori vositalari bilan ta'minlash imkonini beradi.

Tadqiqot ishlari

Tadqiqot davomida O'zbekiston hududida keng tarqalgan ayrim dorivor o'simliklar tanlab olindi va ularning kimyoviy tarkibi hamda farmakologik xususiyatlari o'rganildi. Xususan, qizilmiya ildizi, moychechak gullari, chakanda mevasi va zubtukum barglari asosiy tadqiqot obyekti sifatida tanlandi.

Ilmiy izlanishlarda ushbu o'simliklardan biologik faol moddalarni ajratib olish, ekstraktlar tayyorlash va ularning mikroblarga qarshi, yallig'lanishga qarshi hamda antioksidant xususiyatlarini aniqlash bo'yicha tajribalar olib borildi. Shuningdek, tayyorlangan preparatlarning toksikologik xavfsizligi va saqlanish barqarorligi ham tahlil qilindi.

Tadqiqot usullari

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

Fitokimyoviy tahlil usullari;

Spektrofotometrik va xromatografik analiz;

Laboratoriya sharoitida ekstraksiya usuli;

Farmakologik sinovlar;

Mikrobiologik tekshiruvlar;

Statistik tahlil usullari.

O‘simlik xomashyolaridan suvli va spirtli ekstraktlar olinib, ularning biologik faol moddalarga boyligi aniqlangan. Preparatlarning farmakologik ta’siri laboratoriya tajribalari asosida baholangan.

Tadqiqot natijalari

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida mahalliy dorivor o‘simliklar tarkibida flavonoidlar, efir moylari, alkaloidlar, saponinlar va vitaminlarning yuqori miqdorda mavjudligi aniqlandi. Ayniqsa, chakanda mevasi tarkibidagi antioksidant moddalar organizm immun tizimini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etishi kuzatildi.

Qizilmiya ildizi asosida tayyorlangan preparatlar yallig‘lanishga qarshi va balg‘am ko‘chiruvchi ta’sir ko‘rsatdi. Moychechak ekstrakti antiseptik va tinchlantiruvchi xususiyatlarga ega ekanligi tasdiqlandi. Zubtutum bargi ekstrakti esa yara bitkazuvchi va mikroblarga qarshi samaradorlik namoyon etdi.

Mahalliy xomashyo asosida tayyorlangan fitopreparatlar ayrim import preparatlariga nisbatan iqtisodiy jihatdan arzonroq bo‘lishi bilan birga, terapevtik samaradorligi yuqori ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, ularni ishlab chiqarish uchun mahalliy resurslarning mavjudligi farmatsevtika sanoatini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Mahalliy dorivor o‘simlik xomashyolari asosida samarali dori vositalarini yaratish farmatsevtika sanoatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbekiston florasidagi dorivor o‘simliklar biologik faol moddalarga boy bo‘lib, ular asosida import o‘rnini bosuvchi fitopreparatlar ishlab chiqarish katta istiqbolga ega.

Tadqiqot natijalari mahalliy o‘simliklardan olingan preparatlarning terapevtik samaradorligi yuqori, iqtisodiy jihatdan maqbul va ekologik xavfsiz ekanligini ko‘rsatdi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda ilmiy izlanishlarni kengaytirish, yangi preparatlar yaratish va ularni sanoat miqyosida ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar:

1. Xolmatov H.X., Ahmedov O'.A. *Farmakognoziya*. Toshkent, 2020.
2. Nabiyeu M. *Dorivor o'simliklar va ularning shifobaxsh xususiyatlari*. Toshkent, 2019.
3. WHO. *Medicinal Plants and Herbal Medicines Research*. Geneva, 2021.
4. Bruneton J. *Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants*. Paris, 2018.
5. O'zbekiston Respublikasi Farmakopeyasi. Toshkent, 2022.
6. Hamdamov I., Karimov A. "Mahalliy dorivor o'simliklarning farmakologik xususiyatlari". *Farmatsevtika jurnali*, 2021.
7. Маллаева М. Б. Экология ҳисобини шакллантириш масалалари //So 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – Т. 6. – №. 4. – С. 269-280.
8. Маллаева М. М. Соғлом турмуш тарзини ривожлантириш //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – Т. 2. – №. 16. – С. 753-760.
9. Маллаева М. М. Eksperemental toksik gepatitda ayrim polifenollarning ta'siri //International Journal Of Contemporary Scientific And Technical Research. – 2023. – С. 283-286.
10. Маллаева М. М. Et Al. Pedagogical essence of developing a culture of healthy lifestyle for young people //Web Of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1234-1238.
11. Mallaeva M M, Khidirov N Ch, Kiyomov I E - Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915, Vol. 11, Issue 2, Feb. (2023)
12. M.A.Mustafakulov, M.M.Mallayeva. Eksperemental Toksik Gepatitda Ayrim Polifenollarning Ta'siri - Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar – 283